

Seen terase silmanägemise kontrolliks

ERAST PARMASTO

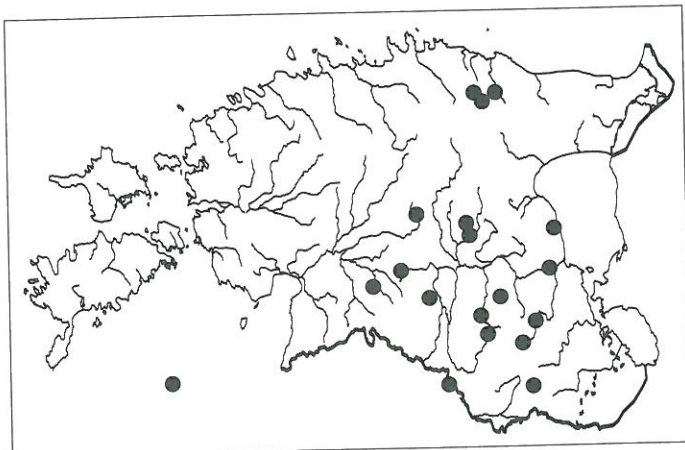
Hunditubakate süstemaatika vanameister Albert Üksip jutustas kord, et kotkas kontrollinud vanasti oma silmanägemise teravust karvase hunditubaka õitega. Kui ta ühe versta kõrguselt selle, praeguse nimetusega hariliku karutubaka (*Pilosella officinarum*) kirkalt kollast õisikut näinud, olnud nägemine korras.

Seente vastu huvi tundev inimene võib samaks otstarbeks kasutada meie punase raamatu nimestikku ohualtina kantud tamme-oksanhkist ehk pisi-koorenahkist (*Corticium quercicola*, varasema nimetusega *Laeticorticium quercinum*).

Aprilli teises pooles või maikuu, harva ka pisut hiljem, võib meil tamme hiljuti surnud õige peentel oksaraokesel ja vesivõsul, enamasti mõne meetri kõrgusel näha vihmasel ilmaga punakaid ja veidi pundunud, kuivaga aga roosakaid laigukirmeid. Need on vaid mõnemillimeetrise läbimõõduga, erandharva kuni sentimeetrisuurused ja kasvavad tammeoksa-nööpauguseene (*Colpoma quercina*) elusate või juba surnud, koosseisusüvenenud viljakehade ümber. Too seen on meil väga sageli levinud poolparasiit, kes kuulub pigilaigulaadsete seltsi.

Tamme-oksanhkise levik Eestis on üsna kummaline: nähtud on teda ainult Rakvere–Viljandi–Ruhnu joonest kagu pool. Olen seda seletanud liigi leidmisega: seen on näinud peamiselt vähesed teda tundvad mükoloogid Tartust lähtuvatel ühepäevastel retkedel [3].

Alles 1974. aastal kirjeldatud vähemärgatava liigina on teda leitud mõnel maal ja sealgi vähesel määral: Soomest, Belgiast, Luksemburgist ja Austriast üks leid; Hispaaniast, Suurbritanniast, Norrast ja Rootsist (ka Ölandilt) mõned,

Tamme-oksanhkise leiukohad Eestis, kõik Rakvere–Viljandi–Ruhnu joonest lõunas.

FOTO: BELLIS KULLMAN

Tamme-oksanhkise viljakeha tamme oksaraokesel, tugevasti suurendatult.

Taanist aga üle 30, mitmest Saksamaa osast kokku üle paarikümne, Eestist 21. Küllap selle seene levikukaart näitab pigem seeneteadlaste huvisid ja aktiivsust kui tegelikkust levikut.

Seene viljakehad arenevad väga vara, Taanis ja Suurbritannias juba märtsis. Neil moodustuvad suhteliselt väga suured (17–30 x 12–15 µm), kuid vähesed eosed, mis ometi suudavad tagada seene levimise ja püsimise.

Nagu mõne teisegi väikese eosesaagiga puidul kasvava seene puhul, võib siingi oletada, et eosid levitavad putukad. Lääne-Euroopas, Eesti ligiduses ka Ölandil, on tamme-oksanhkise viljakehadest leitud üht umbes 2,5 mm pikkust mardikat ja juba aprillis selle larve (*Phloiophilus edwardsi*). Seda külmal ajal aktiivset n.-ö. talimardikat on seal leitud ka kareda nahkise (*Stereum rugosum*) ja tammekirmiku (*Peniophora quercina*) juurest [1, 2]. Kui tamme-oksanhkist märgatakse ka maa loodepooles, küllap avastavad siis meie entomoloogid üksiti selle mardika Eestist. ■

1. Crowson, Roy A. 1964. The habits and life cycle of *Phloiophilus edwardsi* Steph. (Coleoptera: Phloiophilidae). – Proceedings of the Royal Entomological Society of London. A. General Entomology 39 (10–12): 151–152.
2. Lompe, Arved 2009. Käfer Europas. – www.coleo-net.de/coleo/texte/phloiophilus.htm
3. Parmasto, Erast 2003. Kuidas tõlgendada seente levikukaarte. – XXVI Eesti Looduseuurijate päev. Vooremaa loodus. Sulemees, Tartu: 43–46.

Erast Parmasto (1928) on mükoloog, Seenevana.